

Menneisyyden merkitys syrjäytymisvaarassa olevien pajuorten tulevaisuuskuvissa

Johanna Oljemark

Artikkelin tavoitteena on selvittää, miten kuusi eteläsuomalaista pajuorta selittää menneisyyden avulla nykyisyyttä ja orientoituvat tulevaisuuteen. Pajuoria voi pitää syrjäytymisvaarassa olevana nuorten ryhmänä, jota pyritään integroimaan yhteiskuntaan kuntien järjestämällä työpajoilla. Lähtökohtaisesti voisi ajatella, että henkilökohtaisessa elämänhistoriassa koetut epäonnistumiset heijastuvat yksilöiden historiatietoisuuteen. Artikkelista käy ilmi, että pajuoret näkevät yhteiskunnallisen muutoksen edistyksenä. He uskovat tulevaisuuden avautuvan suomalaisille nykyistä valoisampana. Tämän haastattelututkimuksen perusteella pajuorten historiatietoisuus ei juuri eroa lukiolaisten tai yliopisto-opiskelijoiden menneisyys–nykyisyys–tulevaisuus-orientaatiosta. Suomalaisnuorilla näyttäisi koulutuksellisesta ja henkilökohtaisesta elämäntilanteesta riippumatta olevan samat uhkakuvat mutta myös yhtäläinen luottamus omaan selviytymiseen.

Työpajuorten historiatietoisuus

Artikkeli liittyy tutkimukseen, jossa selvitettiin teemahaastatteluiden avulla pajuorten historiatietoisuutta. Se, miten nuoret ajattelevat menneisyydestä, vaikuttaa myös heidän toimintaansa nykyhetkessä ja siihen, miten he asennoituvat tulevaisuuteen. Nuorten tulevaisuudenodotuksiin liittyy myös kysymys omista vaikutusmahdollisuuksista.

Historiatietoisuus tarkoittaa yksilön tai yhteisön suhdetta historiaan ja tapaan ajatella ja ymmärtää menneisyyttä. Historiatietoisuus-käsitteen avulla voi tutkia, millä tavalla tutkimushenkilöt ymmärtävät ja käyttävät historiaa omassa ajattelussaan. Käsitteet menneisyydestä vaikuttavat myös käsityksiin nykyhetkestä ja tulevaisuuden mahdollisuuksista. Historiatietoisuus pohjautuu menneisyyden selittämiseen, sen pohjalta nykyisyyden ymmärtämiseen ja toisaalta tulevaisuuden odotuksiin. (Ahonen 1998, 25.) Klas-Göran Karlssonin mukaan voidaan puhua siitä, että ihmiset ovat historiaa ja luovat sitä kaiken aikaa. Ihmiset tulkitsevat omia elettyjä elämäntilanteitaan historian valossa ja yhdistävät oman arkihistoriansa suurempiin historian linjoihin. Historian ymmärtäminen ja tulkitseminen ovat subjektiivisia prosesseja, jotka ohjaavat ihmisten ajattelua ja identiteetin rakentumista ajan jatkumossa. (Karlsson 2004, 43–44.)

Historiatietoisuus voidaan käsittää myös laajasti aikakäsityksenä ja todellisuutta ylläpitävänä voimana. Bernard Eric Jensen pitää historiatietoisuutta monitulkintaisena ilmiönä, joka vaikuttaa ennen kaikkea ihmisten identiteettiin, sosiaalisiin taitoihin ja käsityksiin maailmasta. (Jensen 1997, 60.) Arja Virta käsittää historiatietoisuuden ajattelutapana, joka kuvastaa yksilön tai yhteisön historiakäsityksiä. Osatekijöinä yksilön historiatietoisuudelle ovat historian ymmärtäminen, käsitys ja tiedot historiasta sekä kiinnostus historiaa kohtaan. Historiatietoisuus on myös menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisten yhteyksien ja historiallisen prosessin ymmärtämistä. (Virta 1999, 97.)

Historiakulttuuri puolestaan määritellään historiatietoisuutta käsittelevissä tutkimuksissa usein viestinnän muodoiksi, joiden avulla ihmiset tuottavat ja ottavat vastaan tietoa historiasta. Arjen historiakulttuuria on tutkittu 1970-luvulta lähtien, ja sen ajatellaan antavan tietoa siitä, mistä historiakulttuurin osa-alueista tavallisten ihmisten historiatietoisuus koostuu (Ahonen, 1998, 15–18). Menneisyyden kokemukset, kotona ja koulussa opitut asiat ja omat sekä läheisten kokemukset muokkaavat sitä, millä tavalla nykyhetki näyttäytyy meille. Jorma Kalela erottaa historiakulttuurin julkiset muodot kansanomaisesta historiasta, joka tarkoittaa kaikkea elettyä, kerrottua, muistettua ja puhuttua niin kotona, töissä kuin vapaa-ajallakin. (Kalela 2001, 10–14.) Historian julkisten esitysten luokkaan Kalela lukee kaikki populaarikulttuurin ja taiteen muodot sekä esimerkiksi mainokset. Historian julkiset esitykset elävät jatkuvassa vuorovaikutuksessa kansanomaisen historian kanssa. (Kalela 2001, 17–18.)

Jörn Rüsen (2004, 69) painottaa narratiivista kompetenssia eli historiakerrontaa keskeisenä elementtinä historiatietoisuuden muodostumisessa. Ihmisellä on tapana valikoida menneisyydestä aineksia osaksi omaa elämäntarinaansa, ja antaa tapahtumille omia merkityksiä. Historiatietoisuus on kykyä muodostaa ajallinen kehys käytännölliselle elämälle. Historiatietoisuus sitoo ihmisen osaksi historiaa ja rakentaa siltoja menneisyyden ja nykyisyyden tapahtumien välille. Rüsenin mukaan ihmisillä on ylipäätään luonnollinen tapa muistaa ja rakentaa tarinoita, joilla on alku, keskikohta ja loppu. Tarinoiden avulla ihminen jäsentää aikaa ja järjestee menneisyyden tapahtumia. (Ks. lähemmin Rüsen 1989 ja Ahonen 1998.) Myös Peter Seixas (2004, 9) näkee historiatietoisuuden erityisenä muistin tilana, joka on modernin ajan tuote. Sekä Rüsen että Seixas käsittävät historiatietoisuuden olevan eri kehitysvaiheiden prosessi, johon vaikuttavat esimerkiksi koulutuksen ja kulttuurin kehittyminen.

Kansainvälisesti tunnetuin nuorten historiatietoisuutta tutkinut projekti on *Nuoret ja historia* -tutkimushanke (*Youth and History*), jossa 15–16-vuotiaiden koululaisten historiatietoisuutta selvitettiin kyselytutkimuksella vuonna 1995. Sirkka Ahonen teki Suomessa jatkotutkimuksen, jossa haastateltiin 16–18-vuotiaita nuoria Suomen historian murroskohdista ja selvitettiin nuorten historiallista identiteettiä (Ahonen 1998). Muita Suomessa tehtyjä historiakulttuuriin ja historiatietoisuuteen liittyviä tutkimuksia ovat tehneet muun muassa Arja Virta (1999; 2008), jonka tutkimukset ovat liittyneet muun muassa opettajaopiskelijoiden historiakäsitykseen sekä historianopetuksen kysymyksiin monikulttuurisissa kouluissa. Luokanopettajaopiskelijoiden historiatietoisuutta ja lukiolaisnuorten käsityksiä yhteiskunnallisesta kehityksestä on tutkinut Marko van den Berg (2007; 2010). Pilvi Torsti (2003) on tutkinut bosnialaisten nuorten historiakäsityksiä ja johtaa parhaillaan *Historiatietoisuus Suomessa* -tutkimushanketta.

Suomalaisnuorten historiatietoisuutta on tutkittu varsin paljon. Kohderyhmänä ovat kuitenkin poikkeuksetta olleet opinnoissaan edistyneet nuoret, jotka ovat olleet motivoituneita opiskelamaan ja saaneet opintojen kautta tietoa historiakulttuurista. Jos sen sijaan ajatellaan tässä tutkimuksessa tarkastelujä rikkonaista opintopolkua kulkeneita ja elämänhallinnan ongelmien kanssa usein painivia pajanuoria, heidän historiatietoisuutensa saattaa poiketa lukiolaisten tai yliopisto-opiskelijoiden menneisyys–nykyisyys–tulevaisuus-orientaatiosta. Pajanuorilta on arvioitu puuttuvan tavoitteellisuutta ja kykyä nähdä itsensä toimijana nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Pajanuoren tausta voi olla rikkonainen – useat keskeytetyt opinnot, työttömyysjaksot ja muut elämänhallinnalliset ongelmat saattavat vaikuttaa siihen, miten he suhtautuvat itseensä ja ympäröivään historiakulttuuriin.

Työttömyyttä pidetään yhtenä suurimmista syistä nuorten syrjäytymiselle. Suomessa jää vuosittain noin kymmenen prosenttia nuorista koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että he kaikki olisivat syrjäytymisvaarassa. (Helve 2002, 64–65.) Pitkittynyt työttömyys ja kouluttamattomuus voi kuitenkin vaikuttaa nuoren suhtautumiseen yhteiskuntaa, yhteisiä arvoja ja yhteistä kulttuuria kohtaan. Nuoren ulkopuolisuuden kokemukset vaikuttavat myös hänen kosketukseensa historiakulttuuriin.

Käsillä oleva artikkeli liittyy *Historiatietoisuus Suomessa* -tutkimushankkeeseen. Kyseisessä hankkeessa selvitetään aikuisväestön lisäksi haastattelututkimuksilla muun muassa lasten ja nuorten historiatietoisuutta. Tämän tutkimuksen kohderyhmä valittiin sen takia, että usein, kun puhutaan nuorten käsityksistä, kohteena ovat peruskoulussa tai lukiossa opiskelevat nuoret. Tavoitteena oli haastatella nuoria, joiden lähtökohdat ja elämäntilanteet mahdollisesti eroavat opiskelijoiden tilanteesta, ja selvittää heidän historiatietoisuutensa.

Aineisto ja sen analyysi

Tutkitut pajuoret eivät olleet kirjoilla missään oppilaitoksessa. Kaikilla nuorilla oli taustalla kesken jääneet opinnot toisen asteen oppilaitoksessa tai väärä alavalinta. He olivat työttömiä ja osallistuivat työ- ja elinkeinotoimiston tai kunnan sosiaalitoimen ohjaamina nuorten työpajatoimintaan. Pajuorten työttömyys oli kestänyt muutamasta kuukaudesta useaan vuoteen. Tavoitteena pajatoiminnalla on ohjata nuoria eteenpäin elämässään, jotta sopiva opiskelupaikka tai työpaikka löytyisi. (Ks. lisää työpajatoiminnasta esim. Kähkönen & Hanni 2005.)

Haastattelut tehtiin tammikuussa 2011. Niihin osallistui kuusi pajuorta, joista viisi oli poikia ja yksi tyttö. Ikäjakama oli 17–22 vuotta. Haastatteluista kolme tehtiin ruotsiksi ja kolme suomeksi eteläsuomalaisella paikkakunnalla. Haastattelut kestivät keskimäärin puoli tuntia.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluilla. Haastattelumetodin valinta nuorten historiatietoisuuden selvittämiseksi valittiin siksi, että haastatteluilla voi saada survey-tutkimusta syvällisempää tietoa tutkimushenkilöiden henkilökohtaisista historiamerkityksistä. Haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus, sillä haastattelijalla on mahdollisuus korjata, toistaa ja täydentää sanamuotoja – tällaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi lomakekyselyssä. (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 74–75.) Teemahaastattelut etenevät vuorovaikutuksessa haastatteltavan kanssa ja tarkoituksena on, että oleellinen tieto ja tutkittavan ääni tulevat kuuluviin etukäteen mietittyjen avoimien teemojen kautta. Teemahaastattelussa tutkimushenkilöiden tulkinnat ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisessä asemassa. (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 47–48.)

Teemahaastattelut perustuivat etukäteen mietittyjen aiheiden pohjalle. Kysymysten järjestystä ja tarkkuutta ei ollut mietitty etukäteen, vaan kysymykset rakentuivat osittain haastattelun aikana teemojen ympärille. Teemoja olivat nuorten kiinnostus menneisyyteen, historian tulkinta, historian lähteet ja suhtautuminen tulevaisuuteen. Haastattelut litteroitiin vuorokauden sisällä haastattelusta. Samankaltaisuuksien ja yhdistelyn jälkeen merkityksiä tulkittiin tutkimuskirjallisuuden valossa. Analyysivaiheessa tarkasteltiin aineistosta nousseita teemoja, jotka kertoivat tutkimushenkilön historiatietoisuudesta tai esiintyivät useamman henkilön haastatteluissa. Analyysiyksikkönä oli ajatuskokonaisuus. Vastaajat on nimetty lyhenteillä N1–N6 (nuori 1–6) ja heistä käytetään artikkelissa nimitystä työpajalla olevat nuoret tai pajuoret.

Käytetty aineisto on varsin suppea, sillä sen tarkoitus oli toimia esitutkimuksena aiheeseen. Aineiston suppeaa määrää selittää myös hankaluus löytää pajuoria haastatteluun.

Kun tutkimuksen teemoista kerrottiin työpajalla ja sen jälkeen kysyttiin, ketkä haluaisivat osallistua haastatteluun vain kuusi nuorta 25:stä ilmoitti halukkuutensa.

Haastattelujen tulokset antavat suuntaa ja lisäävät tietämystämme suomalaisnuorten historiatietoisuudesta. Tulosten yleistettävyyttä vaatisi kuitenkin useampia syrjäytymisvaarassa olevien nuorten haastatteluja ja saman ryhmän uusintahaastatteluja. Luottamus haastattelijan ja haastateltavien välillä olisi myös parempi, jos samojen tutkimushenkilöiden kanssa tehtäisiin jatko-haastatteluja. Tutulle haastattelijalle nuoret saattavat puhua suuremmin myös kielteisistä asioista. Sikäli uusintahaastattelut saattavat muuttaa tämän artikkelin myötä annettua kuvaa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten myönteisestä tulevaisuusorientaatiosta.

Epävirallinen historiakulttuuri pajanuorten historiakuvan rakentajana

Roy Rosenzweig ja David Thelen tekivät 1990-luvun lopulla laajan amerikkalaisten historiatietoisuutta koskevan tutkimuksen. Heidän tuloksensa osoittivat, että ihmiset eivät ole vain passiivisia historian kuluttajia, vaan he osallistuvat myös itse historian tuottamiseen. Rosenzweigin ja Thelenin tutkimukseen osallistuneet henkilöt käyttivät paljon aikaansa muun muassa menneisyyden tallentamiseen, valokuvien katseluun, sukututkimuksen tekemiseen ja erilaisten historiaan liittyvien yhdistysten toimintaan. (Rosenzweig & Thelen 1998, 3–23.) Odotusten vastaisesti tavalliset amerikkalaiset olivatkin hyvin aktiivisia menneisyyden tuottajia ja vaalijoita.

Käsillä olevassa tutkimuksessa pajanuoret olivat jokseenkin enemmän historian kuluttajia kuin aktiivisia historian tuottajia, mutta toisaalta historia kuitenkin osoittautui osaksi nuorten arkipäivää. Historia-termin he yhdistivät ennen muuta kouluopetukseen. Haastattelujen suhtautuminen historiaan oppiaineena oli lähtökohtaisesti negatiivista, ja heidän historian kouluarvosanansa olivat olleet heikkoja. Haastattelun alussa nuori saattoi mainita, ettei historia oikein kiinnosta, mutta sitten hän kertoi harrastuksista, jotka viittaavat muun muassa sellaisiin historiatietoisuuden muotoihin ja läsnäoloon kuin elokuvat ja tietokonepelit.

H: Pelaaks sä mitään pelejä jossa olis jotain historiajuttuja?

N2: Tavallaan nyt historiasta just toinen maailmansota ja tollasii tietokonepelejä tulee pelattua aika paljon.

N3: No kyl mä pelaan, tollasia fantasia-aiheita, katon länkkäreitä ja tällasia.

Sama vastaaja (N3) ei muuten kokenut olevansa erityisen kiinnostunut menneisyydestä tai osannut kertoa sen tapahtumista. Menneisyys on läsnä hänen elämässään nimenomaan julkisten historiakulttuurin muotojen kuten Internetissä pelattavien pelien ja elokuvien kautta. Uusista medioista juuri Internet onkin viimeisten kymmenen vuoden aikana noussut nuorison tärkeimmäksi tiedon- ja viihteen lähteeksi, ja sen voidaan olettaa vaikuttaneen nuorten historiatietoisuuteen. (Rantala 2009, 32.)

Historiakulttuurin muodoista haastateltaessa kävi ilmi, että nuoret olivat käyneet museoissa lähinnä koulun tai nuorten pajan kanssa. Vain yksi kuudesta pajanuoresta mainitsi käyneensä perheen kanssa museoissa. Haastatteluissa käsiteltiin myös laajemmin kiinnostusta ja kokemuksia historiallisista paikoista. Yksi haastatelluista (N4) hahmotti menneisyyttä oman kotirakennuksen kautta. Hän kuvasi myös elinympäristön muutosta kodin kautta.

H: Mutta tiedätkö esimerkiksi, millaista elämä oli 100 vuotta sitten?

N4: Joo...meillä oli ulkovessa meidän liiterissä. En mä muuta tiä.

H: Okei, eli teidän kotirakennus on ollut erilainen.

N4: Ja siellä oli rottia.

H: Joo. Eli te asutte edelleen samassa talossa kuin suku ennen?

N4: Joo, vanhassa kaupungissa.

Nuoret muistivat myös vanhoja esineitä, joita kotona on säilytetty. Niihin liittyi tarinoita sukulaisten menneisyydestä. Tietyn esineen muistaminen toi yhdellä nuorella (N2) mieleen laajemmin perheen historian.

N2: No on meillä tota sodan ajan kivääreitä ja sit vielä vanhempia, se oli kai jo ennen ensimmäistä maailmansotaa ni jotain sapeleita ja tällasia vanhoja esineitä. ...no sit jotain vanhoja työkaluja, joita käytettiin just sodan aikana armeijassa. Ja ku mun ukki ja ukin isä oli armeijassa, (eräässä varuskunnassa), ukin isä oli kai väepeli tai vielä korkeempi, mä en muista, ja ukki oli itse alikersantti. [– –] Ni just äitikin varttui siin alueella.

H: Ni siel oli sit jotain niiden asuntoja?

N2: Niil oli, ootas ny, kuus paikkaa missä ne on asunu varuskunnan alueella. Tai oikeestaan seittemän. Oli vielä sellanen pieni mökki, mut se palo sitten, sillon 20 vuotta sitten.

Kyseisen lainauksen nuori hahmottaa oman perheensä menneisyyden esineiden ja paikkojen kautta. Tärkeäksi hänen kertomuksessaan nousee suvun vahva side varuskuntaan ja sitä kautta sotiin. Vastaus voidaan tulkita osoittavan Jörn Rösenin mainitsemaa orientaation taitoa, eli: nuori hahmottaa menneisyyden tapahtumat aikajärjestyksessä ja osaa yhdistää eri merkityksiä toisiinsa.

Suvun historia synnyttää kiinnostuksen menneisyyteen

Sirkka Ahosen tutkimuksesta *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa* käy ilmi, että hänen haastattelemansa 1980 syntyneet nuoret olivat saaneet eniten tietoa Suomen sodista 1939–1944 koulun ulkopuolelta, ennen kaikkea sukulaistensa muisteluista, elokuvista ja kirjoista. Suuri osa haastatelluista oli kuullut sotakokemuksista isovanhemmiltaan. (Ahonen 1998, 79.) Sama tuli ilmi pajuorten haastatteluista, vaikka he edustavat noin kymmenen vuotta nuorempaa ikäryhmää. Eräs pajuori kertoi, kuinka isoäiti on ollut erittäin tärkeä henkilö hänelle, ja kuinka tämä on kertonut paljon menneestä ajasta:

N2: Mut kyllä mä oon aina kesäsin kun olin mummin ja ukin luona ni tuli puhuttua vanhoista asioista, kun ukki ja mummi oli ollu nuoria kaksikymppisiä kolmekymppisiä ja mitä kaikkee sillon tuli tehtyä ja miten paljon ajat on ehtiny muuttua siitä ajasta.

H: Oliko esimerkiksi jotain sotamuistoja?

N2: No on ne just kertoneu et sodan loppuvaiheesta, ukin isä oli armeijassa ja sodassa mukana, selviytyi siitä.

Haastateltu nuori muisti muita pajuuoria enemmän oman suvun kertomuksia, ja oli kiinnostunut etenkin arkielämästä eri aikoina. Hän oli asunut isoäidin luona aikuisiällä. Hän oli myös miettinyt elämää eri aikoina. Hänen historiatietonsa olivat etupäässä peräisin Jorma Kalelan määritelmän mukaisesta kansanomaisesta kerrotusta ja muistellusta historiakulttuurista. Myös Jukka Rantalan haastatteleminen 7–9-vuotiaiden lasten vastauksissa yhdistyivät samalla tavalla isovanhempien tarinat omakohtaisiin kokemuksiin, mutta myös Suomen historian laajempiin teemoihin, kuten sotaan. (Rantala 2009, 33.) Sodat nousivat esille myös muiden pajuuorten vastauksissa, kun kysyttiin merkittäviä tapahtumia viimeisten sadan vuoden aikana tai sitä, mitä nuoret muistavat sukulaisten kertoneen.

N6: No melkein ainut asia mistä mä oon jaksanut kuunnella on toinen maailmansota. Se oli mielenkiintoista.

H: Miks se on niin kiinnostavaa?

N6: Natsit on kiinnostavia.

N3: No eipä tuu oikein muuta kuin nuo sodat mieleen.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella sukulaisten kertomukset toimivat pajuuorten historian lähteinä, mutta koulun historiaopetukseen suhtauduttiin vastaavalla lailla kriittisesti kuin Rosenzweigin ja Thelenin tutkimuksessa. Pajuuoret selittivät asennettaan opettajan persoonalla tai käsiteltyjen aiheiden kaukaisuudella.

N1: No siis mä muistan historiasta sen, että se on vähän niinku tuotais joku koulukirja nenän eteen ja sit mulle sanotaan et sun pitää lukee tää. No miks? Että saat hyvän arvosanan. No mihin mä tartten hyvän arvosanan? Jotta sä selviät sun elämässä tosi hyvin. Onhan siinä nyt motivaatio jos jollekin ihmiselle sanotaan et lue tää kirja, vaikka sä et tee sillä tiedolla mitään.

Nuorten penseys koulun historianopetusta kohtaan on tuttua muista nuorten historiatietoisuutta käsittelevistä tutkimuksista. Nuoret ovat kiinnostuneita historiasta, mutta heidän historiakuvansa muotoutuu pitkälti muusta kuin niin sanotusta virallisesta historiakulttuurista (ks. esim. Ahonen 1998.) Voidaankin puhua formaalin historianopetuksen merkityksen vähenemisestä. Muun muassa viihdeteollisuus tuottaa erilaisia historiakuvia kuin kouluopetus. (Rantala 2009, 30–31.) Historiataitoja ja -tietoisuutta tutkinut Peter Lee painottaa koululaisten saavan tietoa menneisyydestä joka hetki kouluopetuksen ulkopuolelta; rakennukset, patsaat ja erilaiset turistikohteet ovat kertovat kaikki muistoja ja tarinoita historiasta. (Lee 2004, 130.) Hän pitääkin tärkeänä, että nuorten historiatietoisuutta tutkittaessa ei keskitytä vain opetukseen, vaan huomioidaan historiakulttuuri laajemmin.

Kaikki pajuuoret eivät kuitenkaan osanneet nostaa esiin merkittäviä käännekohtia oman suvun tai laajemmin maailman historiassa. Osa nuorista kuitenkin kertoi, miten kotona on puhuttu oman suvun historiasta, ja he ymmärsivät myös tarinat taustana oman elämän kululle. Osassa nuorten kertomuksista ilmeni vahva yhteys menneisyyden tapahtumien ja omien tulevaisuuden odotusten välillä.

H: Et onks vaikka ollut et teillä kotona olis puhuttu Suomen historiasta, perheen historiasta?

N1: Meillä on itse asiassa aika paljon, keskustellaan perheen sisäisesti ja avoimesti asioista, ja mielenkiinnon kohteista ja millä tavalla ne sit vaikuttaa tulevaisuuteen, tai miten ne on tehny meistä tällaisen ihmisen kuin juuri olemme tänä päivänä.

Haastatteluistani kuitenkin erottui myös välinpitämätön suhtautuminen historiaan. Saatuihin vastauksiin vaikutti myös mahdollisesti nuorten käsitys menneisyydestä suppeampana kuin mitä haastattelijan käsitys oli. Nuorille kerrottiin, että haastatteluissa käsitellään laajasti suhdetta menneisyyteen, mutta nuoret saattoivat silti mieltää, että aiheena on historia oppiaineena, josta oli monella negatiivisesti väritynyt koulumuisto. Yksi nuorista esimerkiksi kertoi ristiriitaisesti, ettei hänellä ole kiinnostusta menneisyyteen, mutta samalla oma elämänhistoria taas kiinnostaa.

N5: Mua ei hirveesti kiinnosta historia.

H: Miks ei?

N5: Se ei vaan kiinnosta. Ellei oma elämänhistoria, ylipäättänsä, yleisesti.

Nuoret kertoivat myös, että kotona ei ole puhuttu menneisyydestä. Tilanne on kuitenkin voinut myös olla sellainen, että menneisyydestä on kerrottu, mutta kiinnostuksen puuttumisen takia nuori ei muista asiaa.

H: Muistaks et teillä olis kotona puhuttu vaikka jostain teidän sukuun liittyvistä asioista, onks isovanhemmat kertonu niiden elämästä?

N3: No ei oikeestaan.

H: Joo...tai puhuiks ikinä sun vanhemmat...

N3: Ei ne oikeestaan ikinä puhu mitään niiden lapsuudesta.

H: No miten sitten, oottekste kotona tai sukulaisten kanssa puhuneet, mitä on tapahtunu menneisyydessä? Onks vaikka isovanhemmat kertoneet, kun ne oli nuoria?

N6: No joo mut en mä oo jaksanu kuunnella.

Yksi haastateltavista painotti myös sitä, että on vaikeaa sisäistää menneitä aikoja, sillä maailma on muuttunut ja elämä on ollut niin erilaista kuin nykyään.

N1: No joo kyl ne (isovanhemmat) kertoo, mun on hyvin hankala ottaa siitä mitään irti, siis totta kai me ollaan keskusteltu paljonkin, et mä tiään oman suvun historiasta jonkin verran, pari kolme sataa vuotta taakse päin. [– –] Mut siis...en mä tiää...mun mielestä kumminkin ne ajat on ollu jotenkin tosi eri tyyppiset. Jos on kumminki jonkunsorttinen yleiskuva siitä, mitä on tapahtunut, niin se riittää.

Pajanuorten muisti ulottui lähinnä viime vuosiin ja historian tapahtumiin oman elämän aikana. Nykynuoret kokevat, että isovanhempien elämä nuorena on heille kaukaista. Ahonen toteaa, että hänen 1990-luvun lopulla tekemiensä haastattelujen perusteella voi väittää, että perheiden omia juuria koskeva muisti ei ulotu pitkälle. Muisti ulottuu vain eläviin sukupolviin eli useimmiten vain isovanhempiin saakka. Ahonen pohti myös yhteiskunnan 1900-luvun rajun muuttumisen merkitystä syynä siihen, että nuorten on vaikeampi samastua menneiden sukupolvien arjen pyrkimyksiin. (Ahonen 1998, 63.) Etenkin yksi pajanuori (N1) viittaa samaan asiaan: hän tuo ilmi, että suvun menneisyydestä on kerrottu, mutta oma-kohtaisia yhtymäkohtia hänen on vaikeaa löytää. Sama nuori oli kuitenkin myös prosessoinut tietoa menneisyydestä ja yhdistänyt sukulaistensa kertomuksia muiden kokemuksiin. Puhuttaessa muutoksista hän näkee oman sukunsa osana tiettyä yhteiskuntaluokkaa.

N1: No mun mielestä jos vertaa Suomen historiaa ja kyselee kavereiden isovanhemmilta tai tollasilta niin...en mä nyt usko, että elämä Suomessa on voinut olla niin hirveen erilaista jos aatellaan saman yhteiskuntaluokan sisällä. Mulla on kumminkin, molemmat vanhemmat tulee työläisperheistä. Et...ei siellä oo mitään niin maata mullistavaa.

Oman elämän käännekohtat muutoksen jäsentäjinä

Tulevaisuus voidaan nähdä osana sitä lineaarista jatkumoa, joka yhdistää mennyttä nykyisyyden selittämisen kautta tulevaan. Historian vaikutus tulevaisuudenodotusten muovautumiseen saattaa kuitenkin olla usein tiedostamatonta. (van den Berg 2007, 139.) Ihmiset selittävät menneisyyden avulla nykyisyyttä, ja samanaikaisesti nykyisyys määrittää ihmisten tapaa tulkita menneisyyttä. Pajanuorten rikkonainen tausta ja käsitys oman menneisyyden vaikeista muutoksista ei kuitenkaan vaikuttanut heidän tulevaisuudenuskoonsa.

Haastatteluaineistossa ilmenivät nuorten oman elämänhistorian käännekohtina perhetilanteen muutokset ja opiskelutilanteen muuttuminen. Lähes kaikki nuoret olivat jättäneet ammattikoulun tai lukion kesken kiinnostuksen loppahtaessa. Kaksi nuorta kertoi, kuinka vanhempien ero oli yksi suurimmista muutoksista omassa elämässä.

N6: No, kun mun isä ja äiti eros ja me muutettiin pois isän luota. Nyt mä asun mun mummon luona.

N2: No siis mun elämän aikana on ollut tosi paljon muutoksii. Siit todellakin paljon on tapahtunut. Et tota mistä mä aloittaisin. No siis lyhyesti sanottuna kun me oltiin pieniä siskon kanssa, kaks kolme, meidän isä jätti meit ja sen jälkeen me sit muutettiin siis mutsin ex-poikaystävän luo ja tota sit ne sai lapsen, mun puolbroidin ja sit me muutettiin (paikkakunnalle) takas ja kävin yläasteen ja sit ammattikoulun (toisella paikkakunnalla). Sen jälkeen on menny alamäkee. Mä oon ollut monessa kuntoutuksessa ja on ollu alkoholiongelmaa ja niin edespäin.

Vastaus kertoo nuoren käsitelleen paljon omaa elämäänsä eri vaiheiden kautta. Nuori kertoo elämästään aikajärjestyksessä, mainiten suurimmat käännekohtat. Hän toteaa myös, että tällä hetkellä työpajalla oleminen on auttanut häntä taas parempaan päin. Hänen ajattelussaan näkyy myös odotukset positiivisemmasta tulevaisuudesta. Myös Roy Rosenzweigin ja David Thelenin tutkimissa amerikkalaisten tarinoissa oman elämän kulku, lasten syntymät, avioliitto ja läheisten menettäminen nousivat tärkeimmiksi muutoshetkiksi elämässä. Ihmisillä on ylipäätään luonnollinen tarve selvittää omia taustojaan, ja historian kietoutu-

minen omaan elämään vakuuttaa enemmän kuin koulussa opetettu historia (Rosenzweig & Thelen 1998, 60–109, 205.)

Maailman muuttuminen omana elinaikana nousi esiin teemahaastatteluihinsa. Lähihistoriasta nousi yksittäisiä tapahtumia, kuten yhdellä haastatellulla (N5) Chilen kaivosturma vuonna 2010 ja Intian valtameren tsunami vuonna 2004. Toinen haastateltu (N2) taas vertasi nykytilannetta siihen, mitä kotona on kerrottu rahasta ja taloudesta.

N2: No ei sinänsä sellaisia muutoksia. No silloin 2000 tai milloin se nyt oli, kun eurot tuli, vaik oli tosi nuori silloin eikä ymmärtänyt rahan päälle ni kyl se kumminki olis ehkä yks suurimmista muutoksista. Nykypäivänä jos ajattelee sitä, et nykypäivänä palkat on todella huonot ja kulut on todella korkeita. Nehän periaatteessa vaan muutti sen markan merkin euroiks. Kaikki menot nousi mut tulot jäi samaks.

Sama teema rahasta ja taloudesta oli esillä myös muissa nuorten vastauksissa, eli lama ja työttömyys katsottiin syyksi oman elämän nykyisille vaikeuksille. Pajanuoret eivät kuitenkaan pohtineet laman syitä. Nuorten arvoja ja asenteita tutkinut Helena Helve painottaa, että työttömyydellä on taloudellisten ongelmien lisäksi laajoja psykologisia vaikutuksia nuorten itsetuntoon, ihmissuhteisiin ja siihen, miten nuori kiinnittyy yhteiskuntaan. Elämä on epäsäännöllistä ja epävarmaa työn puuttuessa. (Helve 2002, 61.)

Edellisen lainauksen nuori (N2)näki myös muutoksen ihmisten käyttäytymisessä. Hän vertaa sitä, miten asiat olivat isovanhempien kertomuksissa ja nykyään – hän tuo esille muutoksen asenteissa ja arvoissa suhteessa rahaan.

H: Noi mitkä oli sit suurimpia muutoksia, mistä sun mummi on kertonut? Sä sanoit vähän et arkielämä on muuttunut ja kaikkee.

N2:No sehän on niinku yleisesti ihmisten käyttäminen ja suhtautuminen eri asioihin on muuttunut todella paljon. Et niinku ihmiset oli paljo...siis mitä mummi ja ukki on kertonut niin ihmiset oli paljon ystävällisempiä ja autettiin toisia paljon enemmän. Tai niinku ennen vanhaan ei oltu niinku, miten se sanotaan, niin ahneita. Nykypäivän yhteisössä kaikki pyörii rahan ympärillä. Sitähän me ajatellaan et saatais vaan niin paljon rahaa kuin on mahdollista.

Toinen nuori tuo myös esiin rahatilanteen, mutta hän kertoo, kuinka yhteiskunta nykyään hoitaa paremmin sosiaalihuollon kuin aikaisemmin.

H: Joo, no mitä sä ajattelet nyky-Suomesta? Mikä on hyvin tällä hetkellä?

N5: Emmä tiiä. Ainakaan rahatilanne, se on huono. Lamat sun muut. Emmä nyt tiiä.....emmä tiiä mikä olis silleen erityisen hyvin. Paitsi nää sosiaalijutut on parantunu, kaikille pyritään löytämään, et niillä on koti ja ruokaa. Lapsilla on hyvät oltavat, ehkä apuja saa enemmän kuin ennen.

Pajanuoret näkivät maailman muuttumisen merkityksen sitä kautta, miten se on ilmennyt heidän omassa arjessaan tai sen pohjalta, mitä perheessä on kerrottu. He eivät halunneet puhua laajemmin Suomen tai Euroopan kehityksestä tai pohtineet historian tapahtumakulkua, vaan nostivat joitakin yksittäisiä muutoksia esille.

Pajanuorilla vahva tulevaisuususkko

Moni haastateltu nuori näki tulevaisuuden lähinnä seuraavien kuukausien aikaperspektiivissä. Yksi nuori viittasi tulevaan ammattiin ja toinen perheen hankkimiseen, mutta muuten moni ajatteli omaa tulevaisuuttaan vain lähiviikkoina ja -kuukausina. Tärkeintä pajanuorille oli saada työtä. Työttömyys, osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet aiheuttavat heille epävarmuutta. Kun nykytilanne on epävarma, on vaikeaa tehdä pidempiaikaisia tulevaisuuden suunnitelmia. (Helve 2002, 56.) Pajanuorten varsin lyhyt orientaatio tulevaisuuteen voi selittyä juuri nykyhetken elämän suunnittelemattomuudella. Tilanne on erilainen esimerkiksi sellaisilla nuorilla, jotka opiskelevat ja näkevät itsensä alan töissä valmistumisen jälkeen.

Aiemmissä tutkimuksissa on käynyt ilmi, etteivät suomalaisten nuorten mielestä omat henkilökohtaiset tulevaisuudenodotukset ja yleinen kehitys välttämättä ole yhteydessä toisiinsa. Marko van den Bergin tutkimat lukiolaisnuoret saattavat samaan aikaan ennustaa ympäristötuhoa ja väestöräjähdyttä ja toisaalta todeta, että heillä on positiiviset odotukset oman elämänsä suhteen. (van den Berg 2010, 85.) Monissa nuorisotutkimuksissa onkin todettu, että nuoret suhtautuvat positiivisesti omaan tulevaisuuteensa, vaikka he näkevät maailman tulevaisuuden synkkänä (ks. esim. van den Berg 2007; Helve 2002; Seppänen 2008). Tämän tutkimuksen nuoret kuitenkin uskoivat enemmän, että kaikki menee aina parempaan suuntaan niin omassa elämässä kuin yleisestikin.

H: No mitäs tota, nääksä sit et mitkä vois olla positiivisia asioita, joita vois tapahtua tulevaisuudessa?

N2: Hmm....(tauko) kyl varmasti paljonkin positiivisia. No ihmisten elämähän on tullut koko ajan helpommaks ja helpommaks teknologian avulla. Et joka vuosi tulee uusia tavaroita ulos, uusia tuotteita, jotka helpottaa elämää jotenki. Helpottaa sitä arkea. Mut en mä nyt tiää, en oo ajatellut.

N3: No...kyl mä vähän luulen et ne (ajat) paranee tosta ajan mittaan.

Vastauksista nousi esille erityisesti usko teknologiaan elämää helpottavana tekijänä. Marko van den Berg arvioi oman haastattelututkimuksensa perusteella nuorten teknologiapainotteisten menestyskuvausten taustan olevan laman jälkeisessä kilpailukykypuheessa, jossa painotettiin teknisen kehityksen merkitystä. (van den Berg 2010, 58.) Myös Eija Seppänen nostaa Sitran ja Tekesin *Nuorten tulevaisuuskuvat* -tutkimuksessa esille teknologian kehityksen yhtenä tulevaisuuden elämän helpottajana. (Seppänen 2008, 10.) Pajanuoret pitivät teknologiaa menestystekijänä, mutta ennen kaikkea arjen helpottajana. Samat henkilöt kritisoivat sitä, että on menty liian pitkälle keksinnöissä ja osittain on turhaan kehitelty koneita hoitamaan yksinkertaisia tehtäviä.

Eräs nuorista (N1) toi esille varsin erilaisen näkökulman siitä, mikä on ollut suuri historian käännekohta. Hän nosti esille synteettisen polymeerin ja käsitteli sen kautta siirtymistä ajassa menneisyydestä nykypäivään. Hän oli ilmeisesti lukenut aiheesta paljon, ja käsitellyt vaihtoehtoisia historioita, eli mitä olisi voinut tapahtua, jos olisi tehty erilaisia päätöksiä.

N1: No, se syy mikä tän polymeerin kehittämiseen sitte johti, niin on mun mielestä aika suuri käännekohta. Ihan puhtaasti sillon kun ihmiset, tai siis ihmiset jenkeissä erilaisten poliittisten kierrosten takia, koki yhden sellasen hyvin hyvin vahvan ja vanhan materiaalin yksinkertaisesti liian pahaks kilpailijaks. Paperiteollisuudessa ja tekstiiliteollisuudessa.

Nuorten tulevaisuuden odotukset liittyvät onnellisuuteen perheen ja ystävien kautta (Seppänen 2008, 34). Nuorten tulevaisuusaicheisia kirjoitelmia 1990-luvun lopulla tutkinut Anu Mikkonen selvitti, että 11–17-vuotiaat peruskoulussa ja lukiossa opiskelleet nuoret suhtautuivat tulevaisuuteen optimistisesti ja kiinnostuneesti. Yksilötasolla esille nousi teemoja perhe-elämästä, työllisyystilanteesta, ammasteista, asuinympäristöstä ja vapaa-ajasta. Nuorten kirjoitelmista välittyi usko koulutuksen ja elintason yhteyteen. Huono koulutus tai kouluttamattomuus liitettiin työttömyyteen ja hanttihommiin. (Mikkonen 2000, 119–120.) Käsillä olevassa tutkimuksessa esiintyi samanlaisia toiveita, mutta haastatellut eivät maininneet koulutusta väylänä parempaan elämään. Nuoret totesivat, että he menevät työelämään sen enempää miettimättä, mikä on reitti sinne. Pajanuoret vaikenivat oman syrjäytymisensä syistä. Tulevaisuutta he suunnittelivat lyhyellä perspektiivillä, vain tulevien kuu-kausien ajanjaksolla. Yhdellä nuorista oli tulossa suuri elämänmuutos lapsen syntymän myötä. Hän näki vähän pidemmälle tulevaisuuden suunnitelmissaan.

H: Mut millaisia odotuksia sulla on niinku tulevaisuuden suhteen.

N5: Emmä tiä. Mä sanotan, mä oon opiskellu sitä, mä teen sanotuksia kaikille, jotka laittaa kappaleita mulle ja varmaan mä oon täällä kevään ja sit mä jään pitkälle äitiyslomalle. Ja nyt tulee isompi asunto, kolmio, ja en mä tiä. Ni mä todennäköisesti jään sitten kotiin, ja kun ne on tarha- päiväkotiiässä ni mä alotan sit ite työt.

Marko van den Bergin tutkimien lukiolaisnuorten käsitykset Suomen yhteiskunnallisesta kehityksestä eroavat tämän tutkimuksen nuorten käsityksistä tulevaisuuden suhteen. Lukiolaisnuoret näkivät tulevaisuuden epävarmana, etenkin talouden ja ikääntyvän väestön osalta. Tulevaisuus nähtiin ennen kaikkea yksilöiden sopeutumisenä kuin laajempina yhteiskunnallisina projekteina. (van den Berg 2010, 96.) Kun pajanuoret kertoivat tulevaisuutta koskevista ajatuksista, he eivät niinkään ajatelleet Suomen kehitystä ja ihmisten vaikutusmahdollisuuksia, vaan lähinnä uskoivat elämän menevän automaattisesti eteenpäin parempaan suuntaan. Samalla tavalla 1980-luvulla syntyneet nuoret selittivät historiaa ja yhteiskunnan muutoksia persoonattomien voimien eikä niinkään yksityisten henkilöiden toiminnan avulla. He eivät nähneet "tavallisella ihmisellä" olevan osaa muutoksen aikaansaamisessa menneessä tai tulevaisuudessa. (Ahonen 1998, 73.) Huolenaiheena tai uhkakuvina esille nousivat ilmastonmuutos, terrorismi ja kolmas maailmansota. Ilmastonmuutos ja terrorismi ovat nousseet esille uhkakuvina myös muissa nuorten tulevaisuuskäsityksiä kartoittaneissa tutkimuksissa nousseet esille uhkakuvina. (Ks. esim. van den Berg 2010, Seppänen 2008.) Moni mainitsi hieman skeptisesti tai ironisesti myös puheen maailmanlopusta vuonna 2012.

H: Mites sitte, mitä aattelet maailman tulevaisuudesta? Näätkö jotain uhkakuvia, joita voi tapahtua?

N2: Noo...kaikkihan puhuu siitä, että 2012 maailma kaatuu, tai silloin alkaa nää kaikki erilaiset ilmiöt, mut mä en jaksaa uskoo tohon. Mut paljonhan on kaikki muuttunut viimeisten viiden vuoden aikana, et on ollu paljon ilmastonmuutoksia ja...en mä oikein usko...ihmiset puhuu et tulee tapahtuun jotain kauheeta (2012) mut en mä oikeestaan usko.

Nuorten sirpaleinen historiatietoisuus?

Henkilökohtaisen elämänhistorian voi olettaa heijastuvan yksilön tapaan selittää nykyisyyttä ja orientoitua tulevaisuuteen. Historiatietoisuus vaikuttaa siihen, miten yksilö kohtaa ja käyttää historiakulttuuria. Yksilön tulkinnasta riippuu myös, mitä halutaan muistaa ja miten muistamisen arvoiseksi katsottuja asioita lähestytään. Haastatteluiden perusteella nuoret ymmärsivät historian muutoksia vertailun kautta. Pajanuoret kertoivat, miten ennen olivat asiat huonommin tai paremmin kuin nykyhetkellä. He eivät kuitenkaan selittäneet muutosta toimijuuden kautta. Myös Ahosen haastatteleminen nuorten hyvinvointivalttiokuvassa näkyi sukupolvien välisen dialogin historiattomuus. Nuoret ajattelivat, että ennen oli kurjaa tai vaurasta, eikä asia näytä oikeastaan lainkaan riippuneen historiallisista toimijoista. (Aho- nen 1998, 129–131.)

Riippumatta kiinnostuksista jokaisella ihmisellä on historiatietoisuus, jonka avulla historia liitetään osaksi yksilön identiteetin rakennusta. Ihmisten historiatietoisuus sisältää kuitenkin paljon hiljaista tietoa. Näin ollen historiattomuus, joka käsitteenä nousi esiin 1980-luvun historian didaktiikkaa käsittelevässä kirjallisuudessa, on Karlssonin mielestä mahdotonta, sillä yhteiskunnan jäsenenä meillä on historiatietoisuus, joka ei voi muuttua näkymättömäksi tai olemattomaksi. (Karlsson 2004, 44.) Pajanuorten historiatietoisuus on ainakin tämän tutkimuksen haastatteluiden perusteella osittain hiljaista tietoa, joka ei tullut esiin aineistossa. Haastattelun olisi voinut myös toteuttaa eri näkökulmasta niin, että nuorille olisi annettu tiettyjä historian tapahtumia tai väittämiä, joita heidän olisi tullut käsitellä. Haastatteluiden tarkoituksena oli kuitenkin tutkia ennemmin pajanuorten historiakulttuuria ja historiatietoisuutta, kuin selvittää esimerkiksi heidän taitojaan käsitellä eri lähteitä. Pajanuorten historiatietoisuudesta olisi myös voinut tulla erilaisia tuloksia, jos heille olisi annettu haastatteluiden sijaan tai tueksi kirjallinen kyselylomake, jossa olisi pitänyt ottaa kantaa historian väittämiin.

Syynä pajanuorten vastauksiin historian kiinnostamattomuudesta voi olla myös se, että pajanuoret eivät olleet aktiivisesti miettineet menneisyyteen liittyviä asioita ennen haastattelujen tekoa. Historia oli läsnä heidän arkielämässään, mutta he eivät välttämättä itse kertoneet olevansa erityisen kiinnostuneita menneisyyden tapahtumista tai ajattelevansa, miten ne vaikuttavat tähänhetkiseen omaan elämään. Tilanne olisi saattanut olla toisenlainen esimerkiksi sellaisia opiskelijoita haastateltaessa, jotka päivittäin prosessoivat tietoa menneisyydestä ja käyvät koulussa historian tunneilla.

Marko van den Bergin tutkimuksen luokanopettajaopiskelijoiden elämismailmaa yhdisti tietynlainen kollektiivisten positiivisten utopioiden puuttuminen. He näkivät tulevaisuuden ennen kaikkea yksilötason mahdollisuuksina kollektiivisen toiminnan sijaan. Marko van den Berg määrittelee nuorten elämismailmaa yhdistäväksi tekijäksi uskon yksilöllisiin valintoihin. (van den Berg 2007, 283–284.) Myös pajanuorten vastauksissa näkyy yksilöllisyys ja positiivisuus nykyhetken ja tulevaisuuden odotuksissa. Yleisessä kehityksessä nähdyt uhkakuvat eivät varjostaneet omaa henkilökohtaista tulevaisuutta kohtaan tunnettua toiveikkautta. (van den Berg 2007, 271.) On mielenkiintoista, että pajanuoret orientoituivat tulevaisuuteen positiivisesti, vaikka heillä ei ollutkaan koulutuksen ja työllistymisnäkymien tuomaa turvaa samalla tavalla kuin van den Bergin haastattelemissa kuin opettajaopiskelijoilla.

Pajanuorista kaksi (N1 ja N2) käyttivät selkeästi historiallista orientaatiota ajattelussa. He perustivat käsityksensä nykyhetkestä jo aiemmin tapahtuneeseen, ja näkivät niin oman elämän kuin laajemmin yhteiskunnan tapahtumat aikaperspektiivissä. Heidän puheestaan välittyi Rösenin ajatus historiatietoisuudesta narratiivisena kompetenssina. Nuoret rakensi-

vat tarinoita, joilla oli tausta menneisyydessä ja toisaalta suunta tulevaisuuden aikomuksissa.

Muiden neljän nuoren historiatietoisuus näyttäytyi osittain sirpaleisena. Historiakulttuuri oli läsnä heidän arjessaan, mutta he eivät itse juuri selittäneet nykyisyyttä menneisyyden avulla. Nuoret totesivat, että historia ei oikein kiinnosta, mutta samanaikaisesti historiakulttuurin eri muodot, kuten elokuvat, historia-aiheiset tietokonepelit ja sukutarinat olivat kuitenkin vahvasti läsnä heidän elämässään. Heidän narratiivinen kompetenssinsa rajoittui lähinnä nykyhetken ja tulevaisuuden vaihtoehtojen pohdintaan. Olisi mielenkiintoista selvittää tarkemmin, miten nuorten varsin kapea menneisyysperspektiivi vaikuttaa heidän tulevaisuuden käsittelyynsä ja -odotuksiinsa.

Pajuorten historiatietoisuutta yhdistävinä teemoina olivat sota, tämänhetkinen epävarkaa taloustilanne, usko teknologiaan ja tulevaisuuteen. Vaikka pajuorilla oli osittain toisistaan poikkeava suhtautuminen menneisyyteen ja vähän yhteisiä julkilausuttuja kokemuksia, heidän historiatietoisuudessaan on samoja piirteitä kuin lukiolaisten ja yliopisto-opiskelijoiden menneisyys–nykyisyys–tulevaisuus-orientaatiossa. Suomalaisnuorilla näyttäisi olevan samankaltaisia uhkakuvia ja toisaalta yhtäläinen luottamus yksilölliseen menestymiseen koulutustaustasta ja henkilökohtaisesta elämäntilanteesta riippumatta. Tämän artikkelin aineistoa voi tulevaisuudessa laajentaa ja selvittää tarkemmin myös sitä, millä tavalla nuorten koulutus- ja perhetausta vaikuttavat heidän suhtautumisessaan yhteiskunnan toimintaan ja kansalaisen vaikuttamismahdollisuuksiin.

Lähteet

- Ahonen, Sirkka 1998. Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Berg, Marko van den 2010. Nuorten käsityksiä Suomen yhteiskunnallisesta kehityksestä. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Berg, Marko van den 2007. Yksi historia monimutkaistuvassa maailmassa. Historian olemus ja historian suuret kertomukset luokanopettajaopiskelijoiden historiatietoisuudessa. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helve, Helena 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jensen, Bernard Eric 1997. Historiemedvetande – begreppsanalys, samhällsteori, didaktik. Teoksessa Karlegård, Christer & Karlsson, Klas-Göran (toim.), Historiedidaktik. Lund: Studentlitteratur, 49–80.
- Kalela, Jorma 2001. Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia. Teoksessa Kalela, Jorma & Lindroos, Ilari (toim.), Jokapäiväinen historia. Helsinki: SKS, 11–25.
- Karlsson, Klas-Göran 2004. Historiedidaktik: begrepp, teori och analys. Teoksessa Karlsson, Klas-Göran & Zander, Uld (toim.), Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken. Lund: Studentlitteratur, 21–68.
- Kähkönen, Seija & Hanni, Marja 2005. Nuorten työpajat. Selvitys vuodelta 2004. Rovaniemi: Lapin lääninhallitus.
- Lee, Peter 2004. Understanding history. Teoksessa Seixas, Peter (toim.), Theorizing historical consciousness. Toronto: University of Toronto Press, 129–164.
- Mikkonen, Anu 2000. Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

- Rantala, Jukka 2009. Peruskoulun alaluokkalaisten historiatietoisuus – lähtökohtia tutkimushankkeelle. *Kasvatus* 1/2009, 28–35.
- Rosenzweig, Roy & Thelen, David 1998. *The presence of the past. Popular uses of History in American life.* New York: Columbia University Press.
- Rüsen Jörn 1989. *Lebendige Geschichte.* Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Rüsen Jörn 2004. Historical consciousness: Narrative Structure, Moral Function, and Ontogenetic Development. Teoksessa Seixas, Peter (toim.), *Theorizing historical consciousness.* Toronto: University of Toronto Press, 63–85.
- Seixas, Peter 2004. Introduction. Teoksessa Seixas, Peter (toim.), *Theorizing historical consciousness.* Toronto: University of Toronto Press, 3–20.
- Seppänen, Eija 2008. *Nuorten tulevaisuuskuvat.* Helsinki: Sitra & Tekes.
- Torsti, Pilvi 2003. *Divergent stories, convergent attitudes: a study on the presence of history, history textbooks and the thinking of youth in post-war Bosnia and Hertzegovina.* Helsinki: Taifuuni.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2004. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Virta, Arja 2008. Kenen historiaa monikulttuurisessa koulussa. *Kasvatusalan tutkimuksia* 39. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Virta, Arja 1999. Opettajaksi opiskelevan käsitys historiasta. Teoksessa Virta, Arja (toim.), *Kohtaamisia opettajankoulutuksessa. Näkökulmia opiskelijan ajatteluun ja koulutuksen kehittämiseen.* Julkaisusarja B: 63. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, 97–120.

Johanna Oljemark on Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tohtoriopiskelija.